

SOOME-EESTI KATARIINA SUUR

MAIMU BERG

„HELLA W”. Režissöör ja produtsent: **Juha Wuolijoki**. Stsenaristid: **Outi Nyytjä** ja **Juha Wuolijoki**. Kaasprodutsent: **Riina Sildos**. Helilooja: **Panu Aaltio**. Operaator: **Peter Flinckenberg**. Monteeriija: **Harri Ylönen**. Casting: **Tutsa Paananen** ja **Pia Pesonen**. Kunstnik: **Kari Kankaanpää**. Kostüümikunstnik: **Anu Pirilä**. Osades: **Tiina Weckström** (Hella Wuolijoki), **Petri Manninen** (Sulo Wuolijoki), **Maria Heiskanen** (Kerttu Nuorteva), **Matleena Kuusniemi** (Vappu Tuomioja), **Hannu-Pekka Björkman** (VALPO politseinik), **Pirkka-Pekka Petelius** (Eino Salmilainen), **Svante Martin** (Väinö Tanner), **Kaija Pakarinen** (Linda Tanner), **Andrei Tsumak** (Terentjev), **Mikko Erä-Esko** (Jussi), **Lilga Kovanko** (Jartseva), **Antti Kähönen** (koh-tunik), **Nikolai Kovanko** ja **Andrei Monikainen** (NKVD ohvitserid) jt. 35 mm, 82 min, mustoalge ja värviline. © Snapper Films OY /Amrion / Finnish Film Foundation, Soome – Eesti, 2011.

Ennast filmi „Hella W” vaatama sättinule ei anta aega kohanemiseks ja sisseelamiseks, tiitritele järgnev hoogne algus üritab mõned asjad kohe paika panna: rahvuslik mõõde, **Hella Wuolijoki** nimega seotud närviline õhkkond politseis, valpos, kus kahtlaste sidemetega ja võõrast päritolu naine on pideva salajase jälgimise all; ohtralt šampanjat voolamas püramiidi laotud klaasidesse – tuntud kliše väikekodanliku prassimise illustreerimisel. Ka valpo uurija, keda kehastab **Hannu-Pekka Björkman**, vastab tavaettekujutusele paksust, jõhkrast ja labasevõitu politseinikust, kes teeb talle vaimselt kauge ja varaliselt kadestamisväärse naise tagakiusamisest oma elu ülesande, kuklas ehk õhuke õigustus, et ajab nõnda isamaa asja.

Kaadri taga meenutab juhtunut Hella tütar **Vappu**, tundub, et temast saab filmi üks peategelane, jutustaja, aga päris nii see ei lähe. Vappu esineb

„Hella W”, 2011. Režissöör Juha Wuolijoki. Hella Wuolijoki – Eestis sündinud ja kasvanud ärinaine ja kirjanik, kes alustas kitsastest oludest ja jõudis tippu.

„Hella W”. Kuulus näitekirjanik tööhoos. Wuolijoki tuntumateks näidenditeks võib pidada „Niskamäe naise”, „Juuraku Huldat” ja koostöös Bertolt Brechtiga valminud „Härä Puntilat ja tema sulast Mattit”.

jutustajana harva, edaspidi saab temast lihtsalt üks filmi tegelasi. Tütar esitleb oma vanemaid, purjus mehe hooletuse ja härrandliku elegantsiga tänaval kakerdavat **Sulo Wuolijokit** ja siis leiab kaamera üles teise tutvustatava, selle, kelle pärast film loodud – Hella W.

Ammusel ajal, kui nõuka kinodes jooksis poole tosina aastase hiline misega toonane kultusfilm, ameeriklaste „**Sõda ja rahu**”, milles Pierre Bezuhovit kehastas kuivetu džentelmenlik **Henry Fonda**, kommenteeris meie kirjandusõpetaja pahaselt: „Kõhn Bezuhov, täiesti võimatu, vaatad nagu võõrast asja. Ilmselt kõlbavad paksud ainult komöödiatesse.” Henry Fonda mängis Pierre’i küll väga hästi, aga **Tolstoi** kujutatud kohmetuks prillidega paksukeseks ei suutnud ta kuidagi kehastuda.

Ka **Tiina Weckström**, kes väga elegantset esitab mondäänist Hellat, ei vasta ettekujutusele, mis meil on mulgi neiust **Hella Murrikust**, kes küpsemas eas sobis suurepäraselt omaenda kirjeldusega sajakilosest Mulgimaa ta-

lu perenaisest. Kui filmi Hella esimest korda oma näo kaadrisse pöörab, ei vaata vastu Hella Wuolijoki iseloomulik sõõrik nukunägu suurte ümarate silmade ja väikese tahtejõulise lõuaga, vaid uurivtõsise pilguga küps daam. Kahtlemata oli filmi nimikangelase prototüübis olemas ka see külg, aga kui uskuda fotosid ja kaasaegsete, ka tütre Vappu mälestusi, siis oli pöörase karjääri teinud ärinaises ja menukas näitekirjanikus alles üsna tubli annus ranget, kokkuhoidlikku, omal kombel oma teenijarahvast kaitsvat ja selle eest hoolitsevat Lõuna-Viljandimaa emandat. Seda nii välimuses kui ka olemuses. Ei tasuks välisest sarnasusest (mittesarnasusest) pikemalt juttu teha, kui Hella Wuolijoki keerulise ja vastuolulise isiku juures ei olnuks nii pöörases ja põnevas vastuolus muu hulgas just tema suurilmadaami saatus ja eesti taluperenaise välimus. Tiina Weckströmi Hellas mulgi (või hämee) talunaist ei ole. Enamjaolt tõsine, väljapeetud, igas saatuselöögis daamilikku vääriskust säilitav Weckströmi Hella W mõjub küll väga sümpaatsena, kuid karta

„Hella W”. Filmis kehastab Wuolijokit suurepäraselt Tiina Weckström, kes on alates 1980-ndatest mänginud paljudes armastatud Soome teleseriaalides ja filmides.

on, et elu, särtsu, temperamenti, teinekord lausa mõtlematut pahmerdamist, seda, mis teeb võimalikuks nii unikaalse inimtüübi, on temas kõvasti vähem kui „päris” Hellas. Iseasi muidugi, kas meil on põhjust seda oodata. Me näeme ekraanil ju ikkagi vaid löike küpse, väljakujunenud isiksuse, vaoshoitud „naispaueri” elust; tema „Bildungsroman” on jäetud kaadri taha, kes seda tunneb ja teab, on hästi, kes ei tea, ilmselt veelgi parem.

Pole põhjust filmi tegijatega sellepärast kurjustada, kindlasti võib ka nii, ikka tasub ju filmi teha läänemere-soome maastikule äraeksinud tõelisest rahvusvahelisest, pealegi erakordse saatusega naisest, kes lisaks ärivaistule ja suure poliitiku mängimisele hakkab üha enam ilmutama ka kirjanduslikku andekust ning pärast mõningaid ebaõnnestumisi näitekirjanikuna koguni maailma lavadel läbi lööb. Ning vaatamata nimitegelase ilmselt üsna suurele erinevusele prototüübist jälgib film tema elujuhtumeid kohati lausa dokumentaalse täpsusega, eriti kui appi on võetud tsitaadid Hella Wuolijoki teos-

te ainetel vändatud vanadest soome filmidest.

Jah, Hella Wuolijoki on igal juhul filmitegijale ja miks mitte ka romaani-kirjanikule tänuväärsemast tänuväärsem materjal, pöörane naine, naine minevikuga, ja sealt minevikust annab võtta peaaegu kõike, eeskätt inimsuhteid, mis võivad kasu tuua ja hukutada. Omaaegne sõprus **Aleksandra Kollontaiga**, kellest on saanud nõuka tähtsamaid naisi, tippdiplomaat (kui kasutada praegust kõnepruuki), suursaadik Rootsis, aitab Hellal pidada Soomele olulisi, kuigi mitteametlikke Talvesõja rahuläbirääkimisi, millele (meeste kirjutatud) ajalugu on andnud mitmetisi hinnanguid, ent mis kahtlemata raske sõja lõppu kiirendasid. Kuid minevikust tuleb ka hukatus: kunagise sotsiaaldemokraadist aatekaaslase ja hiljem Venemaal Nõukogude Karjala juhiks tehtud **Santeri Nuorteva** tütar **Kerttu**, kes langevarjurina Soome heidetakse, otsib Hella kodunt varju; valpo käes muutub süüdistavaks asjaoluks ka Hella Stockholmi-kohtumine vana tuttava *madame*

„Hella W”. Ring Hella ümber tõmbub koomale.

Jartsevaga, keda Soome politsei teab kui Vene spiooni. Minevik kipub käte maksma, ring Hella ümber tõmbub koomale, oma panuse annab ka nuhist ja pealekaebajast teenijatüdruk, ja Hella W vangistatakse. Esialgu saab ta küll peagi vabaks, sest põhitegijat Kerttu Nuortevat pole veel tabatud, aga nagu üks politseinik ennustab, nii ka lähed, Nuorteva võetakse kinni ja nüüd on Hella vastu olemas kõige raskemad tõendid. Karta on lausa surmanuhtlust, Hella pääseb vaid üle noatera – tema kohtunike ühe hääle enamusega 3:2 otsustatakse teda karistada mitte surmanuhtluse, vaid eluaegse range vanglaga.

Töö on see, mis Hellat isiksust alandavas ja tervist kahjustavas kininimajas aitab. Kui uskuda kirju, mida Hella tütrele vanglast saatis, kurtmisi ja nõudmisi, mis neis ette tulevad, siis päris selliseks üleolevaks daamiks, nagu filmis näidatud, Hella vanglas ei jäänud. Ta nuriseb toidu üle, nõuab madratseid, patju, korsette, kleite, moosi. Aga see on siiski tühiasi. Sest tegelikult oli vangistatud Hella Wuolijoki oma saatusest veelgi suurem kui

filmikangelanna Hella W. Vanglas kirjutatud raamatud, pean eeskätt silmas mälestusteraamatut „**Koolitüdrukuna Tartus**”, on helged, noorpõlve meenutustes pole vanglalõhna ja kongi hämarust, vaid kirjaniku nostalgias haaratud lugeja tunneb hoopis kevadise Tartu sirelite aroomi ja noorpõlvemaa heledat õnnelikku päikesevalgust ning noore vabadus- ja haridusjanuse isamaalise neiu rindapaisutavat õhinat. See ennast trellide ja müüride tagant välja mineviku vabadusse unistamine nii täiuslikuna on minu meelest Hella Wuolijoki, Hella Murriku, kirjaniku suurim kangelastegu. Ja suurim õnn.

Tahaks näha romantilist filmi noorest Hellast ja tema noorusaja Eestist, kus ta ümber noorukite ja kooliplikadena liikusid inimesed, kellele oma isamaa ajaloos oli määratud silmapaistvaid osi. Tegelikult võiksid ju eestlasedki meenutada, et meie ajaloos oli selline rahvusvaheliselt tuntud kirjanik ja kaval ärinaine – Hella väärriks lausa seriaali! Tema taustal saab kujutada olulisemaid peatükke Eesti ajaloost ja tuntumaid tegelasi sealt, reetmisi, ohverdamisi, kõike seda, mil-

„Hella W”. Hella Wuolijoki mõisteti riigireetmise süüdistusega eluks ajaks vangi, kuid ta vabastati, kui Nõukogude Liit ja Soome rahu sõlmisid.

le poolest meie lugu nii rikas on. Kui mõnel režissööril tuleb selline mõte pähe, siis mina olen stsenaariumi kirjutamisel käsi. Kuid sellest saab midugi üks teine film. **Juha Wuolijoki** „Hella W” heroiseerib oma kangelannat teisiti: eeskätt n-ö harrastuspoliitik, rohkem suhete ja emotsioonide kui rangel poliitilisel pinnal; mõisaproua, kes majanduskriisis oma armastatud Marlebäckist (mis üks ühele meenutab Palmset, sest see ta ju filmis ongi) ilma jääb ja end uues kodus peagi kogub ning oma maneerlikke eluviise jätkab. Kirjanik Wuolijoki istub ka aeg-ajalt masina taga või dikteerib oma näidendite lobedaid dialooge vannist, aga tema loomingust saame aimu vanade filmide katkendeist, mis tema näidendite järgi vändatud; tema kimedat häält, ikka veel kergest eesti aktsendist kantut, kuuleme filmi lõpetuseks päris ehedalt.

Tundub, et tegijad on filmi lõpus kiirustama hakanud, filmi Hella ammendanud ja katsuvad tema suurust kähku lihtsamate vahenditega esile tuua.

Neile, kes Hella Wuolijokist midagi ei tea, on see pisut segasevõitu film jõulisest naisest, tugevast isiksusest ja tema küpsema ea keerulistest elusündmustest. Neile, kes teavad, jääb hinge rahulolematus teatud pealiskaudsusest, katkendlikkusest, kiirustamisest ja natuke nagu kergema vastupanu valikust. Kuid teisalt mõjub hästi ja vabandavalt liigutav austus, mida filmi tegijad oma kangelanna vastu tunnevad. See on ikkagi lugu eesti kitsastest oludest maailmakirjanduse ja Soome ärimaailma tippu tõusnud naisest, omamoodi kodukootud Katariina Teisest, kelle tähelend toimus küll palju kõrgemates sfäärides, aga oli oma imelisuse poolest Hella omaga võrreldav. Imesid siiski ei ole. On tugevad ja järjekindlad isiksused, kes teavad, mida tahavad, ja panevad selle saavutamisse kogu oma energia ja tahtejõu.

Soomlased on ikka aeg-ajalt oma suurkujudest filme teinud. Meenub **Timo Koivusalo Sibeliuse**-film, kus Sibeliust mängis küll „Sibeliuse nägu mees”, nagu kriitika ironiseeris, aga suurt heliloojat ikkagi eriti näha ei saa-

nud. Või **Jari Haloneni „Aleksis Kivi elu”**, mille küsitavusi õigustasid lõpukaadrid, kus Kivi otseku ülestõusnud ja taevasse ruttav Kristus pärast ristilöömist kiirel kõnnil mööda kõrget järvekallast Soome kirjandustaevasse

tõuseb. Selles reas mõjub Juha Wuolijoki „Hella W”, suures osas ka tänu Tiina Weckströmi suurepärasele mängule, vahest kõige väljapaistvamana.

JUHA WUOLIJOKI on sündinud 10. novembril 1969 Helsingis. Ta on 2004. aastast Helsingis tegutseva produktsioonifirma Snapper Films Oy kaasomanik ja tegevjuht. Esimene tuntus tuli telemängufilmiga „Gourmet Club” ja perefilmiga „Jõululugu” (seda filmi on müüdnud enam kui 120 riigi kinolevisse või telekanalitele). „Hella W” on esimene konkreetsele naisprominendile pühendatud Soome eluloofilm. Juha Wuolijoki vanaisa **Wäinö** ja eesti päritolu näitekirjaniku, ärinaise ja poliitikategelase **Hella Wuolijoki** (neiupõlvnimega **Ella Maria Murrik**, 1886 – 1954) abikaasa **Sulo** olid vennad. Filmid: 1991 „**Sõudjad**” (Soutajat, lühimängufilm, ka stsenarist ja monteerija); 1996 „**Paulie**” (Soome–USA, lühimängufilm, ka stsenarist); 2004 „**Gourmet Club**” (telemängufilm, ka stsenarist ja produtsent; parima telefilmi auhind Venla, Kuldne Nümf Monte Carlo teleprogrammide festivalil 2005, Long Island International Film Expo festivaliauhind 2005); 2007 „**Kõik on korras**” (Kaikki kunnossa, komöödiasari, kaasrežissöör **Lenka Hellsstedt**); 2007 „**Jõululugu**” (Joulutarina, mängufilm, ka produtsent); 2011 „**Hella W**” (mängufilm, ka produtsent; Jussi auhinnad parima kunstnikutöö ja parima kostüümikujunduse eest).

Juha Wuolijoki
filmi võtete ajal.